

ساختار و عملکرد کمیته‌های اخلاق در پژوهش‌های زیست پزشکی در ایران

رضا ملک زاده*

استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران، معاون تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

یکی از حوزه‌های مهم اخلاق پزشکی نوین مباحث مربوط به اخلاق در پژوهش‌های زیست - پزشکی است که پس از جنگ جهانی دوم به شدت مورد توجه قرار گرفت و در دهه‌های بعدی به سرعت توسعه یافت. در ایران نیز از سال‌های پایانی دهه ۱۹۹۰ میلادی و دهه ۱۳۷۰ شمسی کمیته ملی اخلاق در پژوهش در معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بالتبع آن کمیته‌های منطقه‌ای اخلاق در پژوهش در دانشگاه‌های علوم پزشکی تشکیل شد. تغییر فضای عمومی پژوهش‌های علوم پزشکی کشور در سال‌های اخیر از جمله تأکید بیش‌تر بر جنبه‌های کیفی پژوهش‌ها، شتاب بالای تولید آثار پژوهشی از جمله افزایش تعداد مقالات چاپ شده در بانک‌های اطلاعاتی بین‌المللی، وجود حساسیت در سطح بین‌المللی، روی آثار پژوهشی تولید شده در ایران، افزایش تعداد دانشجویان مقاطع مختلف تخصصی، فوق تخصصی و تحصیلات تکمیلی و مواردی مانند این توجه بیش از پیش به مقوله‌ی اخلاق در پژوهش را ناگزیر نموده است. از این رو معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کمیته ملی اخلاق در پژوهش‌های زیست - پزشکی با یک مطالعه کیفی با روش Gap Analysis به تحلیل وضعیت موجود و مقایسه‌ی آن با وضعیت استاندارد پرداخته و انجام مجموعه‌ای از فعالیت‌ها را در ۲ سال اخیر برای ارتقاء وضع موجود، در دستور کار خود قرار داده است.

اعتبار سنجی کمیته‌های اخلاق در پژوهش‌های زیست - پزشکی، تدوین دستورالعمل‌های مورد لزوم برای ایجاد وحدت رویه در بررسی اخلاقی پژوهش‌ها، ابلاغ دستورالعمل رسیدگی به تخلفات پژوهشی و انجام برنامه‌های متعدد آموزشی و ترویجی از جمله این اقدامات است. از سوی دیگر نگاه ریشه‌ای و عمیق به علل وجود سوءرفتارهای پژوهشی این معاونت را به سوی در پیش‌گرفتن سیاست‌های جدید برای از بین بردن زمینه‌های وقوع چنین سوءرفتارهایی سوق داده است. از این رو اصلاح آیین‌نامه جدید ارتقاء اعضای هیأت علمی، کمک به دانشگاه‌ها برای مطالعات کوهورت انجام پژوهش‌های بزرگ از جمله طراحی و ایجاد نظام ثبت بیماری‌های مختلف و تأسیس مرکز ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی از جمله اقدامات زیربنایی اخیر برای بالا بردن استانداردهای اخلاقی در سطح کلان در پژوهش‌های زیست - پزشکی کشور بوده است.

واژگان کلیدی: اخلاق در پژوهش، کمیته‌های اخلاق، معاونت تحقیقات وزارت بهداشت، ایران

* Email: malek@tums.ac.ir